

Atıf/ Citation: “Ahmed Bessâm Sâ’î, *Kur’ân’ın Mucizevî Dili: Yeni Tanıklıklar*”, (çev. Cemaleddin Demirok), İstanbul, Mahya yayıncılık, 2021, 120 sayfa, ISBN 978-605-5222-98-7.

Şuayip KARATAŞ¹

Kitap İncelemesi / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 05. 02. 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 09. 03. 2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1068722

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, suaybk@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8261-1491

Suriyeli Dilci Ahmed Bessâm Sâ’î, Allah’ın kullarına hitap ettiği dille insanların kendi aralarında kullandığı dil arasındaki farkın mukayese edilemeyecek derecede açık ve net olduğunu göstermeye çalıştığı eserinde, Kur’ân’ın dilsel mucizeliğini ortaya koymaya çalışmaktadır. O, Kur’ân dilinin Arapça’dan üstün bir dil olup, gündelik dilden çok uzak bir yapıya sahip olduğuna, Kur’ân’dan canlı örneklerle, dikkat çekmeye çalışarak Kur’ân dilinin mucizeliğinin nereden kaynaklandığı sorusunun peşine düşmektedir. Kur’ân’ın yeni bir dil inşasını dilbilimsel bir devrim olarak niteleyen yazar, bunu Kur’ân dilinin kullandığı kalıpları, terkipleri, tâbirleri ve kelimeleri, bazı farklı örneklerle birlikte özellikle Müddessir sûresi bağlamında, tespit etmektedir. Ayrıca Kur’ân dilinin sahip olduğu özelliklerin bazılarını, yeni tasvir lügati, açılan bir dil yapısını barındırması ve içerdiği edebî sanatlardan iltifât gibi mevzular bağlamında değerlendirmektedir.

Ahmed Bessâm Sâ’î’nin, lisans ve lisansüstü çalışmalarını Arap dili alanında yapması, Lazkiye, Medine İslâm ve Oxford gibi üniversitelerde ve Londra’daki Kral Fahd Akademisi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünde dersler vermiş olması, alana dair uzmanlığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu yönüyle dil ve belagat alanında mühim çalışmalar kaleme alana Sâ’î’nin en önemli çalışmalarından biri, Kur’ân’ın dilsel anlamda tüm yönleriyle mucize oluşunu ele alan, dört ciltten oluşan ve ilk cildi *el-Mu’cizetü: İâdetü Kirâati’l-İcâzi’l-Lügavî fi’l-Kur’âni’l-Kerîm* adıyla el-Ma’hedü’l-Âlemî lil-Fikri’l-İslâmî tarafından 2015 yılında basılan eseridir. Bu çalışmada değerlendirilmeye tabi tutulacak çalışma ise dört ciltlik hacimli çalışmasını daha geniş okuyucu kitlesine ulaştırabilmek amacıyla özet olarak kaleme aldığı ve özgün adı, “İâdetü kirâati’l-icâzi’l-lügavî fi’l-Kur’ân’i’l-Kerîm” olan kitabıdır. Cemaleddin Demirok tarafından “Kur’ân’ın Mucizevî Dili: Yeni Tanıklıklar” adıyla Türkçe’ye çevrilen kitap, Kur’ân dilinin farklılığını ve mucize oluşunu müşahhas örneklerle kaleme alması bakımından ön plana çıkmaktadır.

Konusu itibariyle hayli ilgi çekici olan çalışmanın, giriş kısmında ve yer yer içerisinde belirtilen, Kur’ân dili bağlamında lengüistik farklılıkları ortaya koyma amacına ulaştığının görüldüğü söylenebilir. Çalışmadaki bu hedefin, okur tarafından daha net görülebilmesi amacıyla kullanılan üslûpla ve verilen çokça örneklerle, Kur’ân’ın icâzî yönünün daha müşahhas bir hale getirilmeye çalışılması takdire şayandır. Ve bu hususta çalışmanın başarılı olduğu ve Kur’ân’ın icâzî yönüne olan mutlak inancı, ona iman etmenin dışında, örneklerle gözler önüne serdiği görülmektedir. Sahip olduğu tüm bu özelliklerinin yanında konusu, içeriği, üslûbu vb. özellikleriyle de bu kitap, üzerine kritik edilmeyi ve bu yolla ilgili okuyucu kitlesine tanıtılmayı hak etmektedir.

İslâm âlimi ve Kuzey Amerika Fıkıh Konseyi kurucusu Prof. Dr. Tâhâ Câbir el-Alvânî, kitaba yazdığı takdim yazısında, Kur’ân Dili’nin bir sözcüğü mevcut durumunun ötesine taşıdığına ve ona daha önce kimselerin kullanmadığı yeni anlamlar ifade etme kapasitesi yüklediğine değinmektedir. Kur’ân dilinin, kelimenin var olan anlamlarından soyutlanmak suretiyle yeniden kurgulandığını, daha önce hiçbir şairin, yazarın veya atasözünün dile getirmediği anlamları kazandırdığını ve birçok anlam ifade edebilecek potansiyelle donattığını hatırlatmaktadır. Bu manada meselenin, ne İbn Cinnî’nin (ö. 392/1002) dediği gibi çekimle yeni kelimeler türetmekle sınırlı ne de Âmidî’nin (ö. 631/1233) belirttiği gibi çekimle türetilen yeni kelimelere başka anlamlar verme durumu olduğuna değinmektedir. Gerçekte Kur’ân dili, bütün bu durumların ötesinde farklı bir kulvardadır ve dilcilerin ona yetişmesi asla mümkün değildir. Alvanî’ye göre Sâ’î’nin bu çalışması, Kur’ân’ın tüm insanlığa benzerini getirsinler diye meydan okuduğu yönlerden birisini ortaya koyarak, Kur’ân dilinin Arapça’nın değerini artırdığını ve neredeyse bu dilde bulunan her şeyi yenilediğini kanıtlamaktadır. Bu yönüyle çalışma konusuyla ilgili kaleme alınmış mühim eserler arasında yerini almaktadır (s. 7-17).

Takdim yazısıyla başlayan kitap, giriş başlığı haricinde Mucize mi, deha mı?, Kur’ân, nebevî hadis ve cahiliye şiiri, Yeni lengüistik devrim, Yeni lengüistik kalıplar, Yeni terkip ve tabirler, Yeni ve anlaşılır kelimeler, Lengüistik birimin yeniden tasarlanması, Kur’ân’ın yeni tasvir lügati, İltifat: Kur’ân’a özgü bir lengüistik sanat ve açılan dil olmak üzere on üst başlığı ele almaktadır. Giriş kısmında yazar, kitabını yazma gerekçesi olarak, konuyla ilgili zihnindeki ilk kıvılcımların, 1989 yılında Oxford İslâmî Araştırmalar Merkezi’nde, Arapçayı Kur’ân çerçevesinde öğrenmeye çalışan İngiliz öğrenci grubuna verdiği derslerde, Kur’ân’ın anlamlarını İngilizceye aktarırken ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu bölümde ayrıca, Kur’ân’ın edebî ve gündelik kullanımlardan farklı, tamamen kendine özgü bir kelime dağarcığına ve kullanımına sahip olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda Hz. Peygamber de dahil olmak üzere hiç kimsenin (kâne/كن) fiilinin geçmiş kipini şimdiki zamandaki “dır” manasıyla kullanmadığına; fakat bu ifade biçiminin Kur’ân’da yüz doksan yerde geçtiğine değinmektedir. Benzer şekilde “mâ zâle/لا لا” misaline de bazı âyetlerden örneklerle yer veren yazar, Kur’ân’ın özelliğini ortaya koyan lengüistik yeniliğin doğasını perdeleyen geleneksel eğilimin etkisinden sıyrılarak giriştiğini belirttiği bu çalışmasını, alanın öncülerinden biri olarak gördüğünü ifade etmektedir (s. 19-22).

Hayatının ilk yıllarında Kur’ân dilinin icâzına dair mutlak inancının, aslında sadece Müslüman olmak olduğunu itiraf eden yazar, kültürel seviyesi yükseldikçe de klasik kitapların hiçbirinin inandırıcı ve bilimsel

sağlamlıkla göstermeyi başaramadığı Kur'ân i'câzını ve Arapçanın belâgatini tam anlamıyla kavrayabilme ümidini daima içinde taşıdığını belirtmektedir. Söz konusu eserleri, başlığında veya içeriğinde i'câz kelimesini kullanılmakla birlikte, Kur'ân'a yapılan nitelemelerin farklı dillerde ve dünyada bazı insanlar tarafından ortaya konulan edebî eserlerde belli dereceye kadar bulunabilecek özelliklere sahip olarak görmektedir. Bu bağlamda Kur'ân dilindeki mucizenin/i'câzın nerede olduğunu sorgulayan yazar, bu zamana kadar i'câz konusunu içeren çalışmaları, i'câzı estetik ve belâgat çerçevesinde, ifade biçimi çerçevesinde ve bilimsel yaklaşım çerçevesinde olmak üzere üç gruba ayırarak müellifleri ve eserleri hakkında bilgi vermektedir (s. 23-29).

Yazar, Kur'ân'ın getirdiği dilsel yeniliğin düşünsel boyutunun yanı sıra sözcük seçiminde, tanımlamalarda, kelime bilgisinde, cümle yapısında ve anlatım biçiminde kullandığı üslûbun, vahyi ilk defa duyanlar Araplar için şaşkınlık kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, "Emrolunduğun şeyi açıkça ortaya koy!"² (فَأَضَعُ بِمَا تُؤْمَرُ) gibi üç kelimelik Kur'ânî basit bir ifadenin bile, bir bedevinin hayret ve şaşkınlık içerisinde duyduklarının insan sözü olmayacağı düşüncesiyle "Bu sözün gücü karşısında sadece secde edilir" diyerek secdeye kapandığını Süyûtî'den (ö. 911/1505) atıfla hatırlatmaktadır. Devamında Kur'ân'ın benzerini getirme konusunda muhataplarına meydan okumasını da bu bağlamda değerlendiren yazar, fakat bu durumun bir seferde değil, farklı zamanlarda inmiş iki farklı sûrede,³ iki defa onun gibi tek bir süre getirmelerinin istenilmesini olağanüstü olarak değerlendirerek, aslında bu durumun, meydan okuyanın sıradan güveninden çok daha fazlasını ifade ettiğini söylemektedir (s. 29-30).

O, Kur'ân diliyle ilgili ulaştığı tespitini, Kur'ân dilinde ulaşılan şeyin, çağımızda şahit olunan türden bir bilimsel buluş olmadığını, onun, daha çok çeşitli özellik ve biçimlerdeki şaşırtıcı ve süre giden lengüistik yenilikler dizisini içerdiğini, onların her birinin diğeriyle bağlantılı olduğunu, taklit etmeye kalkışanınsa aşılmaz bir duvarla karşı karşıya kalacağını ve beyhude bir çabaya girişeceğini belirtmektedir (s. 31). Kur'ân'ın getirdiği dilsel yenilikleri mucize olarak yorumlayan ve yeni ritmik yapısının Araplar üzerinde şaşırtıcı etki bıraktığını söyleyen yazar, eskiden beri, kendisini on dört asır öncesine götürcek bir zaman makinesinin olmasını ve bu sayede mevcut Kur'ânî hatta İslâmî hafızasından sıyrılarak vahiy döneminde yaşayan İslâm'a ulaşmayı arzuladığını ifade etmektedir. Bu bağlamda Kur'ân'a olan mevcut aşinalığının Kur'ân'daki dehayı, yeniliği ve benzersizliği algılamasını engellediğine değinmektedir (s. 35). Burada yazarın, Kur'ân'a eşlik eden kelime hazinesinin bir resmini çıkarabilmek maksadıyla geçmişe gidebilmeyi ve zihnindeki mevcut bellekten Kur'ân'a dair bilgilerin silinmesini ve onun yerine saf, duru Kur'ân dilinin yüklenmesini arzu ettiği anlaşılmaktadır ki aslında bu pasajlarda yazarın yaptığı bu çalışmayla gerçekleştirmeye çalıştığının da bu olduğu anlaşılmaktadır.

Elektronik ansiklopedi kayıtlarına göre bugün, İslâm öncesi döneme ait yirmi bin küsur mısra varlığına değinen yazar, inzâl döneminin dili bağlamında cahiliye, nebevî ve Kur'ân dili olmak üzere üç dilin, birbirinden tamamen farklı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda şiirlerin birbiriyle benzer olduğunu ve bunun dilciler tarafından da kolaylıkla anlaşıldığını söyleyen yazar, nebevî dilin yüzeysel de olsa Kur'ân dilinden etkilenmiş olması gerektiğine rağmen bu etkinin tüm hadis külliyatında yüzde birlik bir kısma tekabül edebileceğine ve bu durumun hadis literatürünün temel karakterini değiştirmedikçe değinmektedir. Bu kıyaslamayla birlikte Kur'ân'ın ilâhî kaynağına dair şüpheler yaymaya çalışan, Hz. Peygamber'i ve ona inananları Kur'ân'ı uydurmakla itham eden oryantalistler için nebevî hadis ve Kur'ân arasındaki üslûp ve lengüistik farklılıkları ortaya koymayı da çalışmanın amaçları arasında zikretmektedir (s. 37-38).

Çalışmada kullandığı "yeni dil" ifadesiyle sıfırdan inşâ edilen bir dili kastetmediğini özellikle belirten yazar, onun mucizevîliğini, eski dilin temelleri üzerine yeni bir dil inşâ etmesi ve daha sonra onu geleneksel dilin hiç bilmediği ve ulaşmadığı geniş dünyalara doğru yükseltmesi olarak ifade etmektedir. Bu durumda, gerçek anlamda Arapça olması ama aynı zamanda onun yerine bir dil oluşturması paradoksunun ortaya çıkacağını da hatırlatan yazar, Kur'ân'ın özgün ve eşsiz karakterini A'lâ ve Leyl sûrelerinden bazı örneklerle ortaya koymaya çalışmaktadır (s. 39-45).

Kur'ân'da inşâ edilen yeni dile ait dil kalıplarını da gündemine alan yazar, bu kalıpların mükerrer olmadığını, mükerrermiş gibi görünenlerinde de aslında tekrar olmadığını dikkat çekmektedir. Ona göre, Kur'ân'ın lengüistik kalıplarının eşsiz tadı, Arapça'nın bilinen kalıplarından çok farklı ve tamamen yeni olmalarına rağmen onların çokça tekrar edildiği zannına kapılmamıza neden olmaktadır. Bu sanı, onların Kur'ânî olduğuna aşına olmamız ve çabucak kavrayabilmemizden kaynaklanmaktadır. Beşerî dille Kur'ânî dilin farklılığını göstermek için âyetlerden örnekler veren yazar, Kur'ânî cümlelerin özgünlüğünü, sahip olduğu pek çok özellikle birlikte dikkat çeken asıl önemli özelliğin, bütün öğeleri bir araya getirmek

² el-Hicr 15/94.

³ bk. el-Bakara 2/23; Yûnus 10/38.

suretiyle, küçük lengüistik birimlerini ortaya çıkarmak üzere kendi potasında erittiği “kalıplar” da bulmakta, bu Kur’ânî kalıplarda yapılacak en ufak bir değişiklikte dahî ölçünün/veznin bozulmasına yol açacağını hatırlatmaktadır (s. 47-55).

Kur’ânî dilin bir özelliği olarak terkip, tâbir ve ibâre gibi dilsel yapıların, yeniden ve Kur’ân’a özgü olarak inşa edildiğine dikkat çeken yazar, bunların gündelik Arapça kalıplardan farklı olduğunu, ele aldığı diğer örneklerde olduğu gibi, Müddessir sûresinden örneklerle göstermektedir (s. 61-66). Kur’ân’ın inşa ettiği dilin tamamıyla yeni kelimelerden oluştuğunu söyleyen yazar, konuyu farklı değerlendiren bazı müsteşrikleri de görüşleri üzerinden eleştirmektedir (s. 67). Yazar, yeni Kur’ânî kelimeleri, özellikleri bağlamında beş kısma ayırmaktadır. Bunları, Araplar tarafından bilinen fakat kullanıldıkları lengüistik veya beyânî bağlamında anlaşılabilir olan Kur’ân’ın yeni kavramsal anlamlar kuşandırılan; etimolojik olarak yeni türetilmiş fakat o günün Arapları tarafından kullanılan lengüistik köklerden alınmış olan; yenilik ve keşif evresini geçip daha zengin anlamlara ve günlük hayatla etkileşim evresine ulaşan; daha önce Arapça konuşanlar arasında kökeni bilinmeyen veya dolaşımında olmayan fakat Kur’ân’ın, dinleyenlerin veya okurların telmih veya tahdit yoluyla anlamını çıkarmasını mümkün kılan lengüistik bir bağlamda kullandığı ve Kur’ân’ın yeni mecazî anlamlarla ifade gücünü artırdığı yenilik kazanmış kelimeler olmak üzere sınıflandırmakta ve bunları Kur’ân’dan getirdiği kelimeler ve ayrıca müddessir sûresi örnekleriyle açıklamaktadır (s. 68-74). Kur’ân’da kullanılan geleneksel bağlaçların yeni konumunu, kelimeler arası yeni ilişkileri ve yeni tasvir lügati gibi durumları da örneklerle izah eden yazar, bu durumların hepsini yeni inşa edilen Kur’ânî dil çerçevesinde değerlendirmektedir.

İltifât sanatını Kur’ân’a özgü bir dil olarak tanımlayan yazar, beşerî yeteneklerle kurgulanmış ve bu sanatı ihtiva ettiği söylenen gündelik dilde sıkça kullanılan bir üslûbun, Kur’ân’ın edebî sanatına benzetilmesini eleştirmektedir. İltifât sanatında, kullanılan zamirlerin geçişli kullanımı gibi olağanüstü bir özellik olarak, beynin hızlıca düşünmesini gerektirecek bir enerji akışını sağlayarak okurun dikkatini çektiğine de değinen yazar, bunu isrâ sûresinin ilk âyetleri örneğinde açıklamaktadır (s. 89). İltifât sanatını, zamanla ilgili olanlar ve belirtme kipinde olanlar diye iki türlü açıklayan yazar, belirtme kipinin beklenmeyen ve dilsel kurallara aykırı gibi görünen kullanımını hata olarak gören septik müsteşriklerin iddialarını âyetlerden örnekler getirmek suretiyle çürütmeye çalışmaktadır (s. 92-94).

Çalışmasının son üst başlığında yazar, Kur’ân’ın Hz. Peygamber dönemindeki Arapları, her biri biriyle uyum içerisinde olan, birbiriyle çelişmeyen, çok katmanlı yeni bir dille şaşırttığını ifade etmektedir. Bugün, Kur’ân’ın bilimsel gerçeklerle ilgili meselelerde mucizevî öngörüsüne dair yapılan çeşitli keşiflerin, daha önceleri insanoğlu tarafından bilinmeyen gerçeklerle ilgili olduğunu, bu sebeple açılan dilin kanatları altında yüzyıllarca gizli kaldığını belirtmektedir. Bu durumu, Kur’ân dilinin lengüistik özelliğinin ve sahabîlerin gelecek nesiller için müteşâbih âyetlerin yorumlarına izin vermeyerek Kur’ân’ı korumuş olmalarının bir semeresi olarak görmektedir. Bu manada insanların Kur’ân’dan kendi anlayış ve kültürlerini algılamaya yeterli olanını, kendi zaman, yer, çevre, zihniyet, kültür ve ihtiyaçlarına uyanı aldığını; cevap verdiği konular ne kadar farklı ve tutarlı olursa olsun, Kur’ân’ın içeriğinin kendi içinde tutarlı olarak kaldığını ifade etmektedir. Çalışmanın her üst aşlığında olduğu gibi açılan dili de Müddessir sûresi örneğinde gösteren yazar, kırâat farklılıklarını, bazı bilimsel keşifleri ve nâsih-mensûh gibi usûl konusunu açılan dil bağlamında ele almaktadır (s. 95-105).

Bilimsel keşifler mevzusunu, dağların da bulutlar gibi akıp gittiği ifade edildiği âyet⁴ üzerinden örneklendiren yazar, bazı klasik tefsirlerde âyete farklı manalar verildiğini; fakat 1950’lerde keşfedilen kıtasal sürüklenme teorisiyle birlikte âyetin daha anlaşılır hale geldiğini belirtmektedir (s. 103). Nâsih-mensûh konusunda bu zamana kadar ulemâ tarafından serd edilen tüm görüşlerin saygıyı hak ettiğini belirten yazar, konunun merkezinde bulunan âyette⁵ geçen “âyet” ifadesini bilindiği anlamda Kur’ân âyeti olarak değil, yaratılış ve ilâhî mucizenin işareti/âyeti anlamında olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir. Ayrıca konuyu çoğunluğun düşündüğü şekilde Kur’ân âyeti olarak düşünülmesi durumunda da mensûh kelimesinin anlamının askıya almak veya ertelemek şeklinde olduğunu ifade etmektedir (s. 107). Bu manada yazara göre âyetlerin neshedilmesinden maksat, hükmünün ertelenmesi veya askıya alınmasıdır, âyetlerin hükmünün tamamen ortadan kaldırılması değildir. Kıtasal sürüklenme teorisiyle birlikte dağların da bulutlar gibi sürüklendiği ifade edilen âyetin, bazı tefsirlerde günün şartlarına göre yanlış anlaşıldığını örnekler vermek suretiyle dile getiren yazar, burada, çağdaş olduğu halde eski yorumlara bağlı kalan ve âyeti günümüz bilimsel bilgileri ışığında yorumlayamayan veya çeviremeyen çalışmaları eleştirmektedir.

⁴ Bk. “Sen dağları görürsün de onları yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler. (Bu,) her şeyi sapaşaglam yapan Allah’ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır.” en-Neml 27/88.

⁵ el-Bakara 2/106.

Çalışmada yazarın, konuyla ilgili mevcut geleneksel eğilimi, Kur'ân'ın özelliğini ortaya koyan lengüistik yeniliğin doğasını perdeleyen bir engel olarak gördüğü şeklinde anlaşılan ifadeleri (s. 22), toptancı bir yaklaşımla kullanılan üslûp olarak değerlendirilebilir. Nitekim kendisinin de çalışmasında yer yer referansta bulunduğu veya ismen zikrettiği bazı âlimler, yazarın ele aldığı konuyu önceki dönemlerde değerlendirmiş ve mevzuya ait muhtevanın oluşmasına katkı sağlamışlardır. Bütün bu geçmişe dair yaptığı okumalar üzerine çalışmasını inşa eden yazarın, aslında bu eserler aracılığıyla konuya vakıf olduğu ve bunlar üzerine kendi araştırmasını yaptığı unutulmamalıdır. Çünkü her âlim kendi çağının çocuğudur ve çağının bilgisiyle Kur'ân'ı anlamaya çalışmıştır. Belki bundan elli yıl, yüz yıl sonra konuyla ilgili şu an yazılanlar, kendi zamanının getirdiği şartlara göre, değerlendirilecek veya eleştirilecektir.

Netice itibarıyla çalışmada, girişinde hedeflenen, Kur'ân dili bağlamında lengüistik farklılıkları ortaya koyma amacına ulaşıldığının görüldüğü rahatlıkla söylenebilir. Bu amaca, okuyucunun da ulaşabilmesi gayesiyle çalışmada kullanılan üslûpla ve misal olarak getirilen örneklerle, Kur'ân'ın i'câzî tarafının daha müşahhaslaştırılmaya çalışılması takdir edilmesi gereken bir durumdur. Ve bu konuda çalışmanın iddiasını sunması hususunda başarılı olduğu ve Kur'ân'ın i'câzî yönünü başarılı bir şekilde gözler önüne serdiği görülmektedir. Ayrıca, yazarın kendine özgü fikirlerini, önceden ortaya konulmuş görüşlerin bazılarını eleştirerek, kendi ulaştığı düşüncesini takdir etmekle beraber eleştirilen bazı hususların bu çalışmanın kalitesine gölge düşürmeyeceği aşikardır. Bu manada çalışmanın ilgili okuyucu kitlesi için hem içerik hem de üslûp yönüyle faydalı bir çalışma olduğu ve Kur'ân'ın mucizevî dili bağlamında onun gündelik Arapçadan çok farklı olarak ortaya koyduğu "Kur'ân dili" konusunda literatüre önemli bir katkı sağladığı, mühim bir boşluğu doldurduğu belirtilmelidir. Bu anlamda çalışmanın, giriş kısmında okuyucuya sunmayı iddia ettiği tezi olan Kur'ân'ın mucizevî dilsel özelliğini farklı boyutlarıyla ve müşahhas örnek zenginliğiyle okuyucuya sunduğu söylenebilir.

